

DRENTS IN DE UITVAART

☞ Dentslèft inde uitvaart

Toni Norg

Hooghalen, mei 2006

Het gebruik van het Drents in de uitvaart

Inhoudsopgave	bladzijde
1 - Waarom dit onderwerp	3
2 - Veranderingen in de uitvaart	4
3 - De Drentse streektaal, ontstaan en ontwikkeling	4
4 - Taal in de samenleving	6
5 - Wat doet de Drentse taal met mensen voor wie Drents hun eerste taal is?	7
6 - Drents in de voorbereiding van de uitvaartplechtigheid	7
7 - Drents tijdens de uitvaartplechtigheid	8
8 - Waarom kiest men wel/niet voor Drents in de uitvaart	9
9 - Problemen met het Drents in de uitvaart	10
10 - Conclusies en aanbevelingen	10
Persoonlijk Naschrift	11
Noten	12

Het gebruik van het Drents in de uitvaart

1 - Waarom dit onderwerp

Ik ben geboren en getogen in een klein dorp gelegen in het midden van Drenthe. Daar werd in de dagelijkse omgang Drents met elkaar gesproken. Drents is mijn moedertaal.

Het Nederlands was de taal van de kerk, de school en de dokter. Nederlands was ook de taal van het geschreven woord, de krant, boeken, de bijbel.

Op de lagere school mocht geen Drents gesproken worden. Op het schoolplein gebeurde dat natuurlijk wel. Toch had ik toen al belangstelling voor de eigen taal en cultuur van mijn omgeving. Het zogenaamde Drentse uurtje op zaterdagavond, uitgezonden door de Regionale Omroep Noord en Oost, miste ik zelden.

Jaren woonde ik buiten Drenthe. Toen Drenthe een echte radio-omroep kreeg was ik blij dat we die in Harderwijk, waar ik toen woonde, goed kon ontvangen. In 1997 verhuisden man, kinderen en ik naar het Drentse Hooghalen. Terug naar de roots! In de winter van 1997-1998 volgde ik de docentencursus van de Stichting “Drentse Taol”. Sindsdien geef ik regelmatig zogenaamde “Drente cursussen”. Dit zijn cursussen over de Drentse taal en cultuur.

De belangstelling voor deze cursussen wordt steeds groter, zowel onder oud- als nieuw Drenten. Dit blijkt onder andere uit de toename van het aantal deelnemers.

Maar heeft die groeiende belangstelling voor het Drents ook invloed op de praktijk van de uitvaart?

Mijn opa's en oma's zijn vanuit de kerk in mijn geboortedorp begraven op de begraafplaats van een naburig dorp.

Dat waren plechtige gebeurtenissen met mannen met grote hoeden. De aanspreker probeerde de zaken altijd in zijn beste Nederlands te leiden. Dat klonk dan als “dam's en her'n, wilt u mij maar volg'n”. Eigenlijk was het lachwekkend. Maar alles ging zoals men het gewend was. Het ging netjes en zonder veel emotie. Met een woord van troost van de dominee.

Negen jaar geleden overleed mijn vader. Mijn ouders woonden toen niet meer in Drenthe. Tijdens de begrafenis werd door de voorganger en de uitvaartbegeleider in het Nederlands gesproken. Wel was het een persoonlijke begrafenis waar wij als naasten een duidelijke inbreng hadden. Die eigen inbreng heeft mij wel geholpen om zijn dood te verwerken.

Ik vind het belangrijk als uitvaartbegeleider naasten te stimuleren om actief afscheid te nemen. Op een manier die recht doet aan de overledene. Ik ben ervan overtuigd dat een actieve deelname aan het afscheid door de naasten, een positieve invloed heeft op de verwerking van het verlies. Mijn vraag in dit werkstuk is of streektaal en dan met name het Drents in deze zin een rol speelt in de uitvaart. Ook wil ik aan de orde laten komen welke factoren een rol spelen bij het eventuele gebruik van het Drents in de uitvaart.

Opmerking: sterven is in het Drents “uut de tied kommen”. Uit de tijd komen of misschien is het beter te vertalen met “buiten de tijd komen”.

2 -Veranderingen in de uitvaart

In de afgelopen tien jaren is er veel veranderd in de praktijk van de uitvaart.

In het lesmateriaal worden een aantal oorzaken genoemd.

Deze zijn:

- Mensen worden steeds mondiger.
- De ontkerkelijking.
- Toename van het aantal crematies.
- Komst van diverse bevolkingsgroepen.
- Mensen bereiden steeds vaker hun eigen uitvaart voor.

Al deze oorzaken voor de verandering in de uitvaart beïnvloeden natuurlijk ook de praktijk van de uitvaart in Drenthe.

In deze eindopdracht zal ik proberen aan te geven welke veranderingen daarbij het belangrijkste geweest zijn.

3 - De Drentse streektaal, ontstaan en ontwikkeling

Om iets over het gebruik van het Drents in de uitvaart te kunnen zeggen, wil ik eerst de ontwikkeling van het Drents aan de orde stellen.

Drents is een variant van het Nedersaksisch en ouder dan het standaard Nederlands. Het ontstaan van het Drents is onduidelijk. Er zijn door de eeuwen heen verschillende invloeden op die taal geweest. Er is echter weinig schriftelijk materiaal bewaard gebleven.

Het standaard Nederlands is rond 1600 ontstaan in Holland, met name in Amsterdam.

Daar bevond zich toen ook al het economisch centrum. Het centrum van de macht.

Tot in de vorige eeuw werd er in Drenthe door de elite Nederlands gesproken. Drents werd beschouwd als minderwaardig. Ook de Drenten voelden/voelen dat vaak zo.

“Hij spreekt in ’t hoge” zegt men nog wel eens als iemand Nederlands spreekt.

Drents was vooral de taal van het gesproken woord. Er werd wel door Drenten en over Drenthe geschreven, maar dat gebeurde vooral in het Nederlands. In 2003 publiceerde Henk Nijkeuter zijn proefschrift over: “Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956”.

Het is een boek wat bijna 800 bladzijden telt!

Na de oorlog kwamen er steeds meer schrijvers die in het Drents gingen publiceren.

Het ging daarbij niet slechts om verhalen en gedichten over het boerenleven, maar in gedichten en verhalen werden persoonlijke thema’s steeds belangrijker. Ook het thema “dood” zoals in onderstaand gedicht van Hans Heyting:

Kindergraf

*Ik spelde zacht heur lieve naam,
doe’k stilstun veur de zwarte zark,
met letters, half bedekt deur snei,
in’t dorre dodenpark.*

*Praot niet van opstaon oet de dood
En hoop op d’iewigheid!
De hemel dicht, snei op het graf,
En ’t hart vol bitterheid.*

Ik stun er lang... Het sneide weer.

En in mien kaole haand

Weugen de bloemen die ik kocht-

Ik smeeet ze deel in ’t zaand.

Uit de bundel “Toegift”, 1986

Uit dit gedicht spreekt wanhoop en verbittering. Een gedicht dat komt vanuit het gevoel van de dichter. Niet alleen in de literatuur, ook in de muziek kwam er langzamerhand ruimte voor een eigen, persoonlijke inbreng.

Een andere bekende auteur in Drenthe en voorvechtster van de streektaal is Marga Kool. In 1985 kreeg ze een Zilveren Anjer. (zie noot 1). In de verantwoording bij die toekenning staat onder meer :

“Het bekendste bent u door uw boeken, geschreven, zoals u zelf zegt, om binnen de grenzen van je taal buiten de muren van je streek te kunnen reiken. Maar het belangrijkste is, wat aan die teksten in dialect ten grondslag ligt.

Namelijk dat de eigen cultuur en taal de identiteit versterken, zodat degene die deze erfenis aanvaardt en beleeft, de door het westen gekleurde taal en cultuur als gelijkwaardig tegemoet kan treden. De herleving van de streektaal is dus geen kwestie van nostalgie, maar van emancipatie; geen vlucht, maar een nieuwe inbreng. Er gaat iets van huis mee in de rugzak, het besef dat je iemand bent en ergens vandaan komt”. Einde citaat.

In 2005 (zie noot 2) zegt Marga Kool het als volgt (vertaling):

Eerlijk gezegd ben ik niet zo'n taalpurist. Nooit geweest. Sterker nog: Als het erop aankomt, gaat het mij helemaal niet om het Drents. Als iedereen in de zeventiger jaren in Drenthe Drents gepraat had, zou ik mij geen moment druk gemaakt hebben over die taal. Zoals ik mij ook niet druk maak over het Nederlands. En zeker niet over het Engels. Het feit, dat ik merkte dan een aantal mensen zich vroeger schaamden voor het Drents, de taal daarom niet meer spraken en zeker niet meer aan hun kinderen leerden: dat is voor mij de drijfveer geweest voor mijn inzet voor de streektaal. Omdat ik ervan overtuigd was, dat schaamte voor je taal heel slecht is voor een mens. Taalverlies is niet een kwaal op zich, maar een symptoom van een kwaal die tussen de oren zit; een akelige ziekte die minderwaardigheidsgevoel heet.

Niet direct dodelijk, maar wel een kwaal die je gehandicapt maakt, die je bang en bitter maakt, die je rug doet krommen, je ogen schichtig , je tong verlamt. Daarvoor is maar één medicijn: zelfbewustheid, fierheid, blij zijn met de streek waar je bent opgegroeid, trots zijn op de taal die daar van oudsher gepraat wordt en die nog door veel mensen gebruikt wordt.

De streektaalbeweging (.....) was eigenlijk een emancipatiebeweging, die de inwoners van Drente trots wilde maken.

Voor mij is het behoud van de streektaal en het participeren in de streektaalbeweging nooit een doel op zichzelf geweest. Het was voor mij een middel, een instrument. Een instrument voor het bevorderen van de emancipatie van de sprekers van het Drents (....) Maar ook een instrument om mijn gedachten en gevoelens op papier te zetten en om mensen te vermaken of te ontroeren.

Verderop:

Maar voor mij persoonlijk was het ook een instrument om te communiceren met mensen die het Drents als eerste taal, als moedertaal hadden.(.....) Een instrument om mensen, bijvoorbeeld in de tijd dat ik gedeputeerde was, op hun gemak te stellen in een lastige situatie. Een instrument ook vooral om mensen actief te laten worden, te laten participeren in de samenleving en in de cultuur. Einde citaat (originele tekst, zie noot 3).

Ik heb dit citaat van Marga Kool gekozen, omdat er volgens mij 2 dingen uitspringen:

1 - De streektaalbeweging is een emancipatiebeweging.

Emancipatie wordt in het lesmateriaal genoemd als één van de redenen voor veranderingen in de uitvaart.

2 – De taal als instrument om Drentstaligen te laten participeren in de samenleving en in de cultuur. Ik wil graag dat naasten participeren in de uitvaart van hun geliefde. Ik kom hier verderop in het werkstuk op terug.

4 - Taal in de samenleving

Taal staat niet los van zijn sprekers. Niet los van de samenleving. Daarom wil ik iets vertellen over ontwikkeling van de Drentse samenleving.

Drenthe was tot na de oorlog een typische plattelands provincie. Iedereen leefde geheel of gedeeltelijk van de landbouw. Zelfs de dominee had wel een stukje grond en een paar beesten. Ook nu zijn de dorpen in Drenthe van groot belang maar de agrarische beroepsbevolking is bijna verdwenen. In grote delen van de provincie Groningen woonden “dikke” boeren en veel arbeiders. Het standsverschil was daar erg groot. In Drenthe was het verschil tussen arm en rijk minder groot. De grond was schraal. De mensen uit één dorp hadden elkaar hard nodig om te overleven. Het woord “mandielig”, wat “gemeenschappelijk” betekent, stond hoog in het vaandel. Meedoen, niet buiten de boot vallen, je “naoberplichten” trouw vervullen. Met de plichten kreeg je ook rechten. Recht op hulp bij ziekte en geboorte, recht op een begrafenis door de “naobers” geregeld. In zo’n gemeenschap was de eigen mening ondergeschikt aan het gemeenschappelijk belang. Dat komt terug in de taal. De taal is verhullend. Men zegt niet: “Dat is een mooi meisje”, maar “Dat meisje is niet lelijk”. In de literatuur zagen we al een trend naar het meer persoonlijke. Men heeft elkaar in de dorpen niet meer zo nodig als vroeger. De mensen worden hier ook steeds individueler. Namen eerst begrafenisverenigingen de taken van de “naobers” t.a.v. een begrafenis over, nu verschijnen er ook in Drenthe steeds meer kleine uitvaartbedrijven. Cremeren is net zo gewoon geworden als begraven. Wel komen er in een dorp vaak veel mensen naar een uitvaartplechtigheid. “Ik moet er echt rekening mee houden, dat een groot deel van het dorp naar een afscheid komt” vertelde me de uitvaartbegeleidster van mijn stage, Caroline de Widt.

Marga Kool schreef het volgende gedicht over het Drents en de Drenten:

Achter oen ogen

*Achter oen ogen
giet veule verbörgeren
oen zörgeren
geef ie niet pries
um van oen liefde
mar niet te praoten
dreints is een taal
van unbesprèuken laoten
de dingen die van binnen raakt
een Dreintse tonge
wordt strenge bewaakt*

*de zachte woorden beware wij
veur 't duuster ogenblikkie
opgespaard gefluuster
wat het Dreints ok dan
niet aover zien lippen
kan kriegen
dat raad ik dan mar
in oen haanden
oen zwiegen*

Uit de bundel “Achter oen ogen”, 1980

Ik vind dit een prachtig gedicht. Een Drent zegt niet snel wat hem/haar ten diepste raakt. Maar er wordt ook veel gezegd door te zwijgen en door dingen soms op een andere manier te zeggen.

5 - Wat doet de Drentse taal met mensen voor wie Drents hun eerste taal is?

“Taal en mens zijn één” wordt ons geleerd bij “Drentse Taol”. Een collega-docent van “Drentse Taol” zei altijd: “Taal is emotie”.

In een Drente cursus kregen we als antwoord op de vraag wat het Drents met zijn/haar persoonlijk doet:

- Drents is eigen, vertrouwd.
- Drents maakt je gelijkwaardig aan je gesprekspartner.
- “Je kunt het beter verwoorden”

Albert Metselaar (zie noot 4) schreef mij: “ *k bin veurganger en hebbe nog gien ervaring mit groevediensten als veurganger. Ik valle aoveral in op de zundagen, en deurdeweke dut de eigen veurganger dan vake de begrafenissen. As bezuker he'k al veul te veule groeves mit emaaft. Nooit dat de veurganger daorbij Drèents preut. En zoe gauw de mènsen zöllef weer an de praot kwamen, was het volop Drèents.*

Waorumme? Het gekke is daj het niet kunt uutleggen aj het niet drekte snapt. Waorumme giet een Molukker aover in het maleis, een chinees in het chinees, en een watusi in het wele wet wat? Daoraover stelle wij gien vraogen. Dat heurt gewoon bij heur, en dat viene wij allemaole normaal. As iene niet snapt dat in het Drents opegruide Drenthen heur veule vertrouwder vuult mit het Drents, dan kuj hum dat niet uutleggen, liekt het wel. Ie kunt het wel hebben aover jeugd, achtergronden, vertrouwd, biending, maor dan heur ie weer: U begriipt het Nederlands toch ook goed genoeg. Jazeker, dat begriep ik wel, maor dat vuul ik niet. Het Hollaands zit mij tussen d'horen, het Drents in het hiele lief’.

Einde citaat. (vertaling: zie noot 5)

De laatste zin trof mij in het bijzonder: “Het Hollands zit mij tussen de oren, het Drents in mijn hele lichaam”.

In de lesstof staat een lezing over “Omgaan met rouw” door Manu Keirse. Manu Keirse noemt een 4-tal rouwtaken. De tweede wil ik in dit verband noemen: “Ervaren van de pijn en het verlies”. In de lezing stelt hij verder: “*Ook zij (naasten) “weten” uiteraard dat hun dierbare is overleden. Het voelt echter nog niet als een realiteit die ze tot in hun poriën beseffen*”.

Rouwen doe je ook met je hele lijf. Als Drents een taal is die je in je lijf hebt, dan moet die taal volgens mij ook een plek hebben in de rouw.

6 - Drents in de voorbereiding van de uitvaartplechtigheid

Drents op de rouwkaart

“De functie van een rouwkaart en van een rouwadvertentie is het bekend maken van een overlijden aan een bepaalde groep mensen”. (tekst uit de lesmap) In de lesmap is er ook sprake van “aanzeggers”, mensen die de rouwbrief persoonlijk kwamen overhandigen.

In Drente kende men de praktijk van de “aanzeggers” heel goed. Alleen brachten die mondeling het bericht over van overlijden, niet door middel van een brief.

Tegenwoordig worden er wel rouwkaarten gemaakt en per post verstuurd. Op de kaart staat heel zelden een Drentse tekst. Een rouwkaart helemaal in het Drents ben ik nog nooit tegengekomen. “Iedereen moet het kunnen lezen” kreeg ik te horen op mijn vraag waarom er geen Drents op de kaart wordt gebruikt.

Dit antwoord past m.i. bij de functie van de kaart/advertentie zoals hierboven beschreven. Het is een kaart/advertentie die het overlijden bekend maakt. Dan moet het ook duidelijk zijn voor de geadresseerde/lezer.

Het kan ook een rol spelen, dat het Drents nog steeds vooral een “spreektaal” is.

Drents tijdens de gesprekken

Vaak is het voor Drentstalige mensen een opluchting als ze tijdens het gesprek over de uitvaart Drents kunnen spreken. “Ik hoorde de opluchting aan de andere kant” vertelde een spreekster toen de echtgenote van de overledene voor de telefoon hoorde, bemerkte dat ze tegen haar Drents konden praten. Ook als een uitvaartbegeleider/spreker/voorganger zelf geen Drents praat kan hij of zij wel aangeven dat men best Drents mag praten als dat gemakkelijker is.

Ik heb uit de verschillende reacties gemerkt dat dit ook wel gebeurt.

7 - Drents tijdens de uitvaartplechtigheid

Kerkelijke plechtigheden.

Er zijn wel “gewone” kerkdiensten in het Drents. Het aantal voorgangers dat dit kan en wil is beperkt. (gemiddeld twee per maand)

Bij kerkelijke plechtigheden kiest men meestal een dominee of pastoor die bekend is met de familie. Meestal is de dienst in het Nederlands. Een voorganger, die ook het Drents beheerst schreef mij: “*De meeste lui wilt allennig de overdenking in de taal van pappe of mamme, dat heurde zo hillemaol bij hum/heur. De rest van de dienst hebt ze liever in het Nederlands, dan ‘hebt ok de niet drentse burenen en kennissen der wat an’ is de redenering*”. (vertaling noot 6)

Een andere voorganger wees mij nog op een praktisch punt. Er is slechts een klein gedeelte van de bijbel in het Drents vertaald. Het kost erg veel tijd een goede vertaling te maken.

Ook het aantal vertaalde liederen is beperkt.

Wel wordt er tijdens de dienst door familieleden soms een toespraak in het Drents gehouden.

Niet kerkelijke plechtigheden

De ontkerkelijking wordt genoemd als een belangrijke reden voor verandering in de uitvaart. Bij niet-kerkelijke plechtigheden wordt vaak een spreker/spreekster ingehuurd. Meestal gaat het dan om een onbekende. Ik heb gemerkt dat de uitvaartbegeleider een belangrijke rol speelt als verwijzer. Uitvaartbegeleiders kennen de sprekers en weten of ze toespraken al of niet in het Drents kunnen doen. Ik sprak een mevrouw wiens man in januari dit jaar overleed.

Ze zei me: “*Ik had verder nog niet over de uitvaart nagedacht, het enige dat ik wist was dat de toespraak in het Drents moest*”.

De ontkerkelijking speelt dus blijkbaar ook een rol als het gaat om de keuze voor een toespraak in het Drents.

Muziek in de uitvaart

In de kerk worden meestal liederen gezongen in het Nederlands. Er zijn wel een aantal psalmen en gezangen vertaald in het Drents, maar daar wordt weinig gebruik van gemaakt. Wel wordt er soms Drentse muziek van een cd gedraaid. Dit hangt ook weer van het soort kerk af. In een “vrijzinnige” kerk kan meer dan in een kerk die streng in de leer is.

In en niet-kerkelijke plechtigheid wordt regelmatig streektaalmuziek gedraaid. Dat hoeft niet persé Drentstalige muziek te zijn. De liedjes van de in 1986 te vroeg overleden Groningse zanger Ede Staal zijn nog steeds heel populair. Bij een uitvaartplechtigheid wordt zijn lied “*Het het nog nooit zo donker west, of het wordt altijd wel weer licht*” het meest gedraaid. De Groningse versie van het lied “*De roos*” van Wia Buze wordt ook veel beluisterd. Drentse muziek wordt bijvoorbeeld gemaakt door het duo Karst; een veel gedraaid lied is “*Vlinder*”.

De uitvaartbegeleider en het Drents

Ik heb één uitvaartbegeleider gesproken, die bijna alle uitvaarten in het Drents doet. Bij een groot uitvaartbedrijf in Assen komt het heel sporadisch voor. De tijd ontbrak mij om verder onderzoek te doen.

8 - Waarom kiest men wel/niet voor Drents in de uitvaart

De belangrijkste, meest gehoorde reden om een geheel of gedeeltelijke uitvaart in het Drents te doen, is dat het past bij de overledene. Het was de taal van de overledene.

Zoals iemand het verwoordde over de uitvaart van zijn moeder: “*De taal van mien moe was Dréents*”. *Nederlands kun ze eigenlijk ok niet. As der bij oes gasten waren (we hebt een pension) dan sprak ze ok alleent maor Dréents tegen de gasten en die harden der helemaol gien prebleem met. We vunden daw bij heur afscheid oes verhaol gewoon in heur taol mussen doen. We spraken ok nooit Nederlands tegen heur, want dat paste niet. Weurom zij bij een ofscheid dan ienkeer in het Nederlands overgaon?*”.(vertaling: zie noot 7). De voorganger van de afscheidsdienst sprak geen Drents. Het was een kerkelijke uitvaart waarin gekozen werd voor de predikant van de kerkelijke gemeente waartoe de familie behoorde.

De uitvaartbegeleider sprak wel Drents, de toespraken waren in het Drents, er was Drentse muziek.

Als argument hoorde ik verder: Het klinkt zo eigen, zo vertrouwd.

Waarom kiest men niet voor het Drents?

Een reden om een uitvaartplechtigheid niet of maar gedeeltelijk te doen, is de angst dat niet iedereen het kan verstaan. Bij kerkelijke uitvaarten is vaak de keuze van de voorganger doorslaggevend. Ook onbekendheid met het feit dat een uitvaart (gedeeltelijk) speelt een rol. Van enkele voorgangers/sprekers hoorde ik, dat de vraag naar Drentse toespraken toeneemt. Als mensen zelf een plechtigheid in het Drents meegemaakt hebben spreekt dat soms zo aan dat ze het zelf ook willen.

Verstaan of begrijpen

Van verschillende mensen kreeg ik te horen, dat het met de verstaanbaarheid over het algemeen wel meevalt. En ook als ze niet alles hebben verstaan, dan hebben ze het wel begrepen.

Dezelfde zoon als hierboven over het afscheid van zijn moeder: “*We hebt alleent maor goede reacties had nao ofloop. Het was niet een verplicht nummer, zoas zo vaak het geval is. Een heleboel méensen vunden het mooi (wat in dit opzicht een raar woord is). Iedereen had hetzölfde beleefd. De méensen waren “geraakt”. As we dat niet in het Dréents daon hadden, was dat niet zo wéest. Dat wee’k zeker*”. (Vertaling zie noot 8)

Het gebruik van het Drents in de uitvaart heeft dus ook te maken met het zoeken naar een eigen, persoonlijke uitvaart. Het gaat hierbij om hoe de overledene was. Dat wil men naar voren brengen in het afscheid.

9 – Problemen met het Drents in de uitvaart

- Drents is nog steeds vooral een spreektaal, zoals ik al eerder schreef. Sommige sprekers schrijven hun toespraak in het Nederlands, om hem dan in het Drents voor te lezen. Anderen vertalen hem in een eigen, fonetisch Drents. Een enkeling kan goed Drents spreken *en* schrijven.
- Drents bestaat uit verschillende vormen, zoals bijvoorbeeld het Noordenvelds, het Middendrents, het Veenkoloniaals. Er bestaat geen standaard Drents. Wel kent het Drents officiële spellingregels.

10 - Conclusies en aanbevelingen

De Drentse streektaal heeft zeker een plaats in de uitvaart van Drentstalige mensen. Vooral in een memoriam of andere toespraak komt het Drents naar voren. Drentse gedichten hebben ook hun plaats, maar de gebruikte streektaalmuziek komt regelmatig uit andere streken.

Niet alleen wat er gezegd wordt speelt een rol, maar ook het gevoel dat bij de taal hoort. Drenten moeten niet te bang zijn in hun eigen taal te spreken en te schrijven. Het is goed om rekening te houden met anderen, maar als het gaat om zoiets eigens als de taal, moet daarvoor een plaats zijn in de uitvaart.

Uitvaartbegeleiders moeten oog, oor en hart hebben voor de plaats van het Drents in de uitvaart. Als er in een familie Drents gesproken wordt, als de overledene Drentstalig was, kortom als de uitvaartbegeleider het gevoel krijgt dat de Drentse taal past bij de familie, moet de uitvaartbegeleider de vraag naar gebruik van de taal in de uitvaart stellen. Mensen vragen er zelf niet altijd naar. Ze kennen de mogelijkheden vaak niet. Ik kon maar één website vinden waarop nadrukkelijk gesteld wordt dat de toespraak ook in het Drents gehouden kan worden.

De uitvaartbegeleider moet als hij/zij in Drenthe werkt, in ieder geval Drents kunnen verstaan. Voor veel Drentstaligen is hun eigen taal vertrouwd. Zij kunnen zich gemakkelijker in het Drents uitdrukken. De taal is vertrouwd, eigen. Als ze in het Drents met/tegen de uitvaartbegeleider kunnen praten, verlopen de gesprekken veel beter.

Uitvaartbegeleiders zijn belangrijk in verwijzingen naar Drents sprekende sprekers. Ze moeten weten welke voorgangers/sprekers/ eventueel collega's in het Drents hun werk willen/kunnen doen.

Sprekers die toespraken houden in het Drents moeten zich meer verdiepen in de Drentse schrijftaal. De naasten krijgen na afloop van de plechtigheid vaak de geschreven tekst. Dan staat het erg knullig als deze vol taalfouten staat. Het is echt wel mogelijk een toespraak ook in goed Drents te *schrijven*. Belangstellenden daarvoor kunnen terecht bij de stichting “Drentse Taol”, deze geeft elk jaar een aantal spellingscursussen.

Drents moet niet, Drents mag!

Ten slotte

De uitvaartbegeleider komt erachter dat de familie van bovengenoemde moeder de toespraken in het Drents gaat doen: *“Hie vruug toen of we het fijn vunden as hie dat ok zul doen. Wij vunden dat geweldig. Het was meer toeval dan dat we een keuze hadden. (Dit léeste mot eigenlijk normaal weden. Vraag de méensen wat ze wilt).* (Vertaling zie noot 9).

Persoonlijk Naschrift

Mijn eigen uitvaart

Als vanzelf komt dan de vraag op: hoe zou ik het zelf doen? Ik wil een kerkelijke uitvaart, maar onze huidige wijkpredikant spreekt geen Drents. Ik vind de wijkpredikant wel de eerst aangewezen om zo'n dienst te doen. Dan moeten anderen maar een toespraakje of een gedicht in het Drents doen, een goede collega van "Drentse Taol" bijvoorbeeld. Mijn lievelingspsalm, ps. 72, is wel vertaald in het Drents:

*Geef Heer, dien recht nou an de keuning
En dien gerechtigheid
Zien zeun, die dan het volk wil richten
Éerlijk en met beleid.
Dan aodemt alle bergen vrede,
Heil op elk' heuveltop;
De underdrukker wordt verdreven,
De armen richt hij op.*

Uit "Psalms en gezangen in Drèents", Vertaling J.Alberts-Hofman

En voor mijn man moet nog één keer dat lied klinken, wat de zanger Egbert Meijers zong op ons 25 jarig huwelijksfeest: "Want jij bint mien liefste, ik wil je niet kwiet....."

*want jij bint mien liefste
ik wil je niet kwiet
mien woorden bint as steerns
zie verandert niet
dommies as het maontie
maank de steerns stiet
zing ik; jij bint min liefste
veur jou is dit lied*

(De schrijfster, Toni Norg, is in de opleiding ook erg met haar eigen leven bezig geweest en haar plaats in haar eigen wereld. Ze is ook gaan nadenken waarom ze toch altijd zo met die Drentse taal bezig is. Een "kleine, ondergeschoven taal". Bezig ben met de "armen en verdrukten", zoals in psalm 72. Dit had/heeft zeker ook met haar eigen plaats in het ouderlijk gezin te maken. Geboren drie maanden na het overlijden van haar broer. Mensen zijn bezig hun plek te vinden. Een plek die bij hen past. Net zoals de Drentse taal zijn plek mag hebben. Omdat die taal waardevol is voor heel veel mensen. In vreugde maar zeker ook in verdriet.)

Noten

Noot 1: Uit Literama, kroniek over boeken, schrijvers & toneel. Uitgave van de NCRV, juni 1986.

Noot 2: Uit de Taolkrant van december 2005. Een gezamenlijke uitgave van Het Drentse Boek en Drentse Taol, centrum veur taol en letterkunde.

Noot 3: *Eerlijk gezegd bin ik niet zo'n taalpurist. Nooit ewest. Starker nog: As het er op ankomp, giet het mij helemaole niet um het Drents. As iederiene in de zeuventiger jaoren in Drenthe Drents epraot har, zul ik mij gien moment drok emaaft hebben um die taal. Zoas ik mij ok niet drok make um het Nederlands. En zeker niet um het Engels. Het feit dat ik markte dat partie lu heur vrogger schaamden veur het Drents, die taal daorum niet meer preuten en zeker niet an heur kiender leerden: dat is veur mij de driefveer ewest veur mien inzet veur de streektaal. Umdat ik ervan overtuugd was, dat schaamte veur oen eigen taal hiel slecht is veur een meins. Taalverlies is niet een kwaol op zich, mar een symptoom van een kwaol die tussen de oren zit; een akelige ziekte die minderwaardigheidsgevuul heet. Niet direct dodelijk, maor wel een kwaol die oe handicapt, die oe bang en bitter mak, die oen rogge kroem mak, oen ogen schichtig, die oen tonge verlamt. Daorveur is mar ien medicien: zelfbewustheid, fierheid, wies wezen op de streek daor aj opegruid bint, groots wezen op de taal die daor van oldsher epraot worde en die nog deur veul meinsen gebruukt wordt.*

De streektaal beweging (.....) was feitelijk een emancipatiebeweging, die de inwoners van Drenthe trots wilde maken.

Veur mij is het behold van de streektaal en het mitandoen in een streektaalbeweging nooit een doel op zichzölf ewest. Het was veur mij een middel, een instrument. Een instrument veur het bevördern van de emancipatie van van de sprekers van het Drents. (.....) Mar ok een instrument um mien gedachten en gevulens op papier te zetten en um meinsen te vermaken of te ontroeren.

Verderop:

Mar veur mij persoonlijk was het ok een instrument um te communiceren met meinsen die het Drents as eerste taal, as moedertaal hadden. (.....) Een instrument um meinsen, bij veurbeeld in de tied dat ik gedippeteerde was, op heur gemak te stellen in een lastige situatie. (.....) Een instrument ok veural um meinsen actief te laoten worden, te laoten participeren in de samenleving en in de cultuur. Einde citaat.

Noot 4: Albert Metselaar is werkzaam bij GGZ Drenthe; amateur historicus en schrijver.

Noot 5: *"Ik ben voorganger en heb nog geen ervaring met uitvaartdiensten als voorganger. Ik val overal in op zondagen en in de week doet de eigen voorganger dan vaak de begrafenissen. Als bezoeker heb ik al veel te veel begrafenissen meegemaakt. Nooit dat de voorganger daarbij Drents sprak. Maar zo gauw de mensen zelf weer gingen praten, was het volop Drents. Waarom? Het gekke is dat je het niet uit kunt leggen als je het niet meteen begrijpt. Waarom gaat een Molukker over in het Maleis, een Chinees in het Chinees, en een Watusi in het "wele wet wat"? Daar stellen wij geen vragen over. Dat hoort gewoon bij hen en dat vinden we allemaal normaal. Als iemand niet begrijpt dat in het Drents opgegroeide Drenthen zich veel vertrouwder voelen met het Drents, dan kun je dat zo'n iemand niet uitleggen, lijkt het wel. Je kunt het wel hebben over jeugd, achtergronden, vertrouwdheid, binding, maar dan hoor je weer: U begrijpt het Nederlands toch ook goed genoeg.*

Jazeker, dat begrijp ik wel, maar dat voel ik niet. Het Hollands zit mij tussen de oren, het Drents in mijn hele lichaam” Einde citaat.

Noot 6: *“De meeste mensen willen alleen de overdenking in de taal van vader of moeder, dat hoorde zo helemaal bij hem/haar. De rest van de dienst hebben ze liever in het Nederlands, ‘dan hebben de niet Drentse burens en kennissen er ook nog iets aan’ is de redenering”.*

Noot 7: *“De taal van mijn moeder was Drents. Nederlands kende ze eigenlijk niet. Als er bij ons gasten waren (wij hebben een pension) sprak ze ook alleen maar Drents tegen de gasten en die hadden daar helemaal geen probleem mee. Wij vonden dat we bij haar afscheid ons verhaal gewoon in haar taal moesten doen. We spraken ook nooit Nederlands met haar, want dat paste niet. Waarom zou je bij een afscheid dan in één keer in het Nederlands overgaan?”*

Noot 8: *“We hebben na afloop alleen maar goede reacties gehad. Het was geen verplicht nummer, zoals zo vaak het geval is. Een heleboel mensen vonden het mooi (wat in dit opzicht een raar woord is). Iedereen had dezelfde beleving. De mensen waren ‘geraakt’. Als we het niet in het Drents hadden gedaan, was dit niet zo geweest. Dat weet ik zeker”.*

Noot 9: *“Hij vroeg toen of we het fijn vonden, als hij dat ook zou doen. Wij vonden dat geweldig. Het was meer toeval dan dat we een keuze hadden. (Dat laatste moet eigenlijk normaal zijn. Vraag de mensen wat ze willen!)*